

CESTA K NACISTICKÉ GENOCIDĚ

Úvod do problematiky Holocaustu
Průběh 2. světové války v datech
Dokumentární film

UNITED STATES
HOLOCAUST
MEMORIAL
MUSEUM

UNITED NATIONS
Information Centre Prague

ÚVOD DO PROBLEMATIKY HOLOCAUSTU

Židé z Podkarpatské Rusi během selekce na rampě koncentračního tábora Osvětim-Březinka (snímek poskytl americké Muzeum Holocaustu, US Holocaust Memorial Museum, s laskavým svolením památníku Jad Vašem)

Holocaust bylo systematické, byrokratické, státem podporované pronásledování a vyvražďování přibližně šesti milionů Židů nacistickým režimem a jeho pomahači. „Holocaust“ je slovo řeckého původu vztahující se k „obětování ohněm“. Nacisté, kteří se v Německu dostali k moci v lednu 1933, byli přesvědčeni, že německý národ je „rasově nadřazený“ a že Židé, jež považovali za méněcenné, jsou přistěhovaleckým ohrožením rasové čistoty německé společnosti.

Během období Holocaustu se německé úřady zaměřily i na další skupiny kvůli jejich údajné rasové či jiné méněcennosti: Romy (cikány), zdravotně postižené osoby a některé slovanské národy (Poláky, Rusy a další). Jiné skupiny byly pronásledovány z politických a ideologických důvodů nebo kvůli jejich odlišnému chování. Patřili mezi ně například komunisté, socialisté, Svědkové Jehovovi či homosexuálové.

CO TO BYL HOLOCAUST?

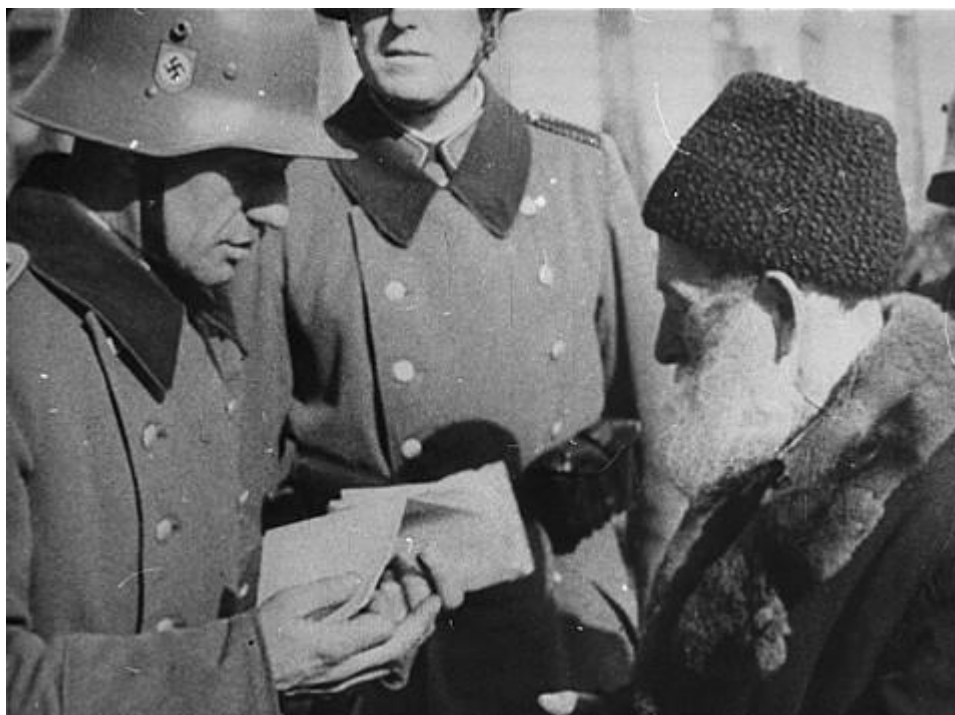

Setkání dvou židovských rodin v Německu před válkou. Z této skupiny přežili Holocaust pouze dva lidé. Německo, 1928.
(snímek poskytl americké Muzeum Holocaustu, US Holocaust Memorial Museum)

V roce 1933 žilo v Evropě přes devět milionů Židů. Většina evropských Židů žila v zemích, které nacistické Německo během 2. světové války okupovalo nebo jinak ovlivnilo. Do roku 1945 zabili Němci a jejich pomahači dvě třetiny všech evropských Židů v rámci takzvaného „konečného řešení“, což byla nacistická politika vyvražďování Židů v Evropě. Ačkoli hlavními oběťmi nacistického rasismu byli Židé, které nacisté považovali za největší hrozbu pro Německo, mezi další oběti patřilo i přibližně 200 tisíc Romů (cikánů). Kromě toho bylo v rámci takzvaného Programu eutanázie zavražděno nejméně 200 tisíc mentálně nebo tělesně postižených pacientů převážně německé národnosti, kteří žili v ústavech.

Jak se nacistická tyranie šířila po celé Evropě, Němci a jejich pomahači pronásledovali a vraždili miliony dalších lidí. Dva až tři miliony sovětských válečných zajatců byly zavražděny nebo zemřely hladem či v důsledku nemocí, zanedbávání nebo týrání. Němci se snažili vyvraždit nežidovskou polskou inteligenci a miliony polských a sovětských civilistů odvěkli na nucené práce v Německu nebo v okupované Polsku. Tam pracovali a často i umírali v žalostných podmínkách. Od prvních let existence nacistického režimu pronásledovaly německé úřady homosexuály a další lidi, jejichž chování neodpovídalo předepsaným společenským normám. Německé policejní orgány se zaměřily na tisíce politických odpůrců (např. komunisty, socialisty či odboráře) a náboženských disidentů (např. Svědků Jehovových). Mnozí z těchto lidí zemřeli v důsledku věznění a týrání.

SPRÁVNÍ ZAJIŠTĚNÍ „KONEČNÉHO ŘEŠENÍ“

Německá policie kontroluje doklady židovského muže ve varšavském ghettu v roce 1941.
(snímek poskytl americké Muzeum Holocaustu, US Holocaust Memorial Museum,
s laskavým svolením Jerzyho Tomaszewskiho)

V prvních letech existence nacistického režimu zřídila vláda národních socialistů koncentrační tábory, které měly sloužit k věznění skutečných i domnělých politických a ideologických oponentů. V letech před vypuknutím války SS a policie v těchto táborech stále častěji uvězňovala Židy, Romy a další oběti etnické a rasové nenávisti. S cílem soustředit židovské obyvatelstvo na jednom místě, sledovat je a usnadnit jejich pozdější deportaci, zřídili Němci a jejich pomahači během válečných let pro Židy ghetta, tranzitní tábory a tábory nucených prací. V tzv. Velkoněmecké říši i na okupovaných územích zakládaly německé úřady četné tábory nucených prací pro lidi nežidovského původu, jejichž práci se snažily využívat.

Po invazi do Sovětského svazu v červnu 1941 se s německými liniemi posunovaly i jednotky zvláštního určení (Einsatzgruppen) a později i militarizované prapory pořádkové policie, které masově vyvražďovaly Židy, Romy a představitele sovětského státu a komunistické strany. Německé jednotky SS a policie, podporované jednotkami Wehrmachtu a Waffen SS, zavraždily více než milion židovských mužů, žen a dětí a statisíce dalších lidí. V letech 1941 až 1944 německé nacistické úřady deportovaly miliony Židů z Německa, z okupovaných území a také z mnoha zemí svých spojenců v rámci tzv. Osy do ghatt a vyvražďovacích center, často označovaných jako „vyhlazovací tábory“. Tam byli tito lidé zabíjeni ve speciálně vyvinutých plynových komorách.

KONEC HOLOCAUSTU

Buchenwaldský „dětský blok 66“ (zvláštní táborové budovy pro děti) krátce po osvobození. Německo, po 11. dubnu 1945.
(Snímek poskytla Federation Nationale des Deportes et Internes Resistants et Patriots)

V posledních měsících války přesunovaly dozorcí SS vězně z táborů vlakem nebo pěšky (nechvalně známé „pochody smrti“). Jejich cílem bylo zabránit osvobození velkého počtu vězňů spojeneckými silami. Po sérii útoků proti Německu postupovali Spojenci Evropou a začali osvobozovat vězně z koncentračních táborů a také ty, na které narazili při pochodech z jednoho tábora do druhého. Tyto pochody pokračovaly až do 7. května 1945, kdy se německé ozbrojené síly bezpodmínečně vzdaly Spojencům. Pro západní spojenecké síly oficiálně skončila 2. světová válka v Evropě již příštího dne, 8. května (Den vítězství v Evropě), zatímco sovětské ozbrojené síly prohlásily za svůj „Den vítězství“ 9. květen 1945.

V období dozvuků Holocaustu našli mnozí z přeživších útočiště v táborech pro vysídlence, spravovaných vítěznými spojeneckými mocnostmi. V letech 1948 až 1951 emigrovalo do Izraele téměř 700 tisíc Židů včetně 136 tisíc židovských vysídlenců z Evropy. Další židovští vysídlenci emigrovali do Spojených států a jiných zemí. Poslední vysídlenec byl uzavřen v roce 1957. Zločiny spáchané během Holocaustu zdevastovaly většinu evropských židovských komunit a stovky židovských komunit v okupované východní Evropě v jejich důsledku zcela zmizely.

Další literatura

Bergen, Doris. *War & Genocide: A Concise History of the Holocaust*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2003

Dawidowicz, Lucy S. *The War Against the Jews, 1933-1945*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1975.

Gilbert, Martin. *The Holocaust: A History of the Jews of Europe During the Second World War*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1986.

Gutman, Israel, editor. *Encyclopedia of the Holocaust*. New York: Macmillan Publishing Company, 1990.

Hilberg, Raul. *The Destruction of the European Jews*. New Haven, CT: Yale University Press, 2003.

Yahil, Leni. *The Holocaust: The Fate of European Jewry, 1932-1945*. New York: Oxford University Press, 1990.

Dokumentární film

Cesta k nacistické genocidě (*The Path to Nazi Genocide*) je dokumentární film vyrobený americkým Muzeem Holocaustu (*United States Holocaust Memorial Museum*). Osvětový a vzdělávací program OSN „*Holocaust and the United Nations*“ ho přeložil z angličtiny a vybavil titulky ve všech oficiálních jazycích OSN (arabština, čínština, francouzština, ruština a španělština) a prostřednictvím sítě informačních center OSN ho dal k dispozici pedagogům na celém světě. Film je stručným přehledem o dějinách a příčinách Holocaustu.

České titulky: Informační centrum OSN v Praze (vyžádejte si film na DVD nebo si ho můžete stáhnout prostřednictvím www.osn.cz).

Další informace na webových stránkách

<http://www.un.org/holocaustremembrance> a <http://www.ushmm.org>

Průběh 2. světové války v datech

18. září 1931

Japonsko obsazuje Mandžusko.

2. říjen 1935 – květen 1936

Fašistická Itálie napadá, dobývá a anektuje Etiopii.

25. říjen – 1. listopad 1936

Nacistické Německo a fašistická Itálie podepisují 25. října smlouvu o spolupráci; dne 1. listopadu je vyhlášena Osa Berlín – Řím.

25. listopad 1936

Nacistické Německo a Japonské císařství podepisují Pakt proti Kominterně, namířený proti Sovětskému svazu a mezinárodnímu komunistickému hnutí.

7. červenec 1937

Japonsko podniká invazi do Číny, čímž rozpoutává 2. světovou válku v Tichomoří.

11. – 13. březen 1938

Německo připojuje k svému území Rakousko v rámci tzv. anšlusu.

29. září 1938

Německo, Itálie, Velká Británie a Francie uzavírají Mnichovskou dohodu, která nutí Československou republiku postoupit Sudety včetně klíčových československých vojenských obranných pozic nacistickému Německu.

14. – 15. březen 1939

Pod německým tlakem vyhlásí Slováci nezávislost a ustavují Slovenskou republiku. Němci v rozporu s Mnichovskou dohodou zabírají zbytek českých zemí a ustavují Protektorát Čechy a Morava.

31. březen 1939

Francie a Velká Británie se zaručují za integritu hranic polského státu.

7. – 15. duben 1939

Fašistická Itálie napadá a anektuje Albánii.

23. srpen 1939

Nacistické Německo a Sovětský svaz podepisují smlouvu o neútočení a tajný dodatek o rozdělení sfér vlivu ve východní Evropě.

1. září 1939

Německo podniká invazi do Polska, čímž rozpoutává 2. světovou válku v Evropě.

3. září 1939

V souladu se zárukami za integritu hranic Polska vyhlásí Velká Británie a Francie válku Německu.

17. září 1939

Sovětský svaz podniká invazi do Polska z východu.

27. – 29. září 1939

Dne 27. září kapituluje Varšava. Polská vláda uniká přes Rumunsko do exilu. Německo a Sovětský svaz si mezi sebe rozdělují území Polska.

30. listopad 1939 – 12. březen 1940

Sovětský svaz napadá Finsko, čímž zahajuje tzv. Zimní válku. Finové žádají o příměří a musejí Sovětskému svazu postoupit severní břeh Ladožského jezera a také krátké finské pobřeží u Severního ledového oceánu.

9. duben – 9. červen 1940

Německo napadá Dánsko a Norsko. Dánsko se vzdává ještě v den útoku, Norsko se drží do 9. června.

10. květen – 22. červen 1940

Německo útočí na západní Evropu – Francii a neutrální země dnešního tzv. Beneluxu. Lucembursko je obsazeno 10. května, Nizozemsko se vzdává 14. května a Belgie 28. května. Dne 22. června podepisuje Francie dohodu o příměří, podle které Němci obsazují severní polovinu země a celé pobřeží Atlantiku. V jižní Francii vzniká kolaborantský režim s hlavním městem Vichy.

10. červen 1940

Itálie se zapojuje do války a 21. června podniká invazi do jižní Francie.

28. červen 1940

Sovětský svaz donutil Rumunsko postoupit východní provincii Besarábii a severní polovinu Bukoviny sovětské Ukrajině.

14. červen – 6. srpen 1940

Sovětský svaz v období od 14. do 18. června zabírá pobaltské státy. V každém z nich zosnuje ve dnech 14. až 15. července komunistický převrat a pak je od 3. do 6. srpna anektuje jako sovětské republiky.

10. červenec – 31. říjen 1940

Letecká válka známá pod názvem Bitva o Británii končí pro nacistické Německo neúspěchem.

30. srpen 1940

Druhá vídeňská arbitráž: Německo a Itálie rozhodují o rozdělení sporné provincie – Sedmihradska - mezi Rumunskem a Maďarskem. Ztráta severního Sedmihradska nutí rumunského krále Karla abdikovat ve prospěch svého syna Michala. Moci se ujímá generál Ion Antonescu, který nastoluje vojenskou diktaturu.

13. září 1940

Italové podnikají z ovládané Libye invazi do Egypta ovládaného Brity.

27. září 1940

Německo, Itálie a Japonsko podepisují tzv. Pakt tří (Tripartitní pakt).

Říjen 1940

Dne 28. října provádí Itálie z území Albánie invazi do Řecka.

Listopad 1940

Členy Osy se stávají Maďarsko (20. listopadu), Rumunsko (22. listopadu) a Slovensko (23. listopadu).

Únor 1941

Němci posílají do severní Afriky své africké vojenské sbory (Afrika Korps) na pomoc slabnoucím Italům.

1. březen 1941

Členem Osy se stává Bulharsko.

6. duben – červen 1941

Německo, Itálie, Maďarsko a Bulharsko napadají Jugoslávii a rozdělují si její území. Jugoslávie se vzdává 17. dubna. Německo a Bulharsko napadají Řecko, aby podpořily Itálii. Odpor Řecka je zlomen začátkem června 1941.

10. duben 1941

Vůdci teroristického ustašovského hnutí vyhlásují tzv. Nezávislý stát Chorvatsko. Tento nový stát, který je okamžitě uznán Německem a Itálií, zahrnuje i provincii Bosna a Hercegovina. Chorvatsko se formálně připojuje k silám Osy dne 15. června 1941.

22. červen – listopad 1941

Nacistické Německo a jeho spojenci v rámci Osy (s výjimkou Bulharska) napadají Sovětský svaz. Finsko, jež usiluje o náhradu za území, o něž přišlo na základě příměří jímž byla ukončena Zimní válka, se připojuje k Ose těsně před invazí. Němci rychle obsazují pobaltské státy a společně s Finy v září obléhají Leningrad (Petrohrad). Uprostřed fronty Němci obsazují začátkem srpna Smolensk a v říjnu postupují dále k Moskvě. Na jihu dobývají v září německé a rumunské jednotky Kyjev a v listopadu obsazují Rostov na Donu.

6. prosinec 1941

V důsledku sovětského protiútoků Němci chaoticky ustupují z předměstí Moskvy.

7. prosinec 1941

Japonsko bombarduje Pearl Harbor.

8. prosinec 1941

Spojené státy vyhlásují válku Japonsku a zapojují se tak do druhé světové války. Japonská vojska se vyloďují na Filipínách, ve Francouzské Indočíně (Vietnamu, Laosu a Kambodži) a v britském Singapuru. Do dubna 1942 se Japoncům podaří Filipíny, Indočínu i Singapur obsadit.

11. – 13. prosinec 1941

Nacistické Německo a jeho spojenci v rámci Osy vyhlásují válku Spojeným státům.

30. květen 1942 – květen 1945

Britové bombardují Kolín nad Rýnem a přenášejí tak poprvé válku na území Německa. Během příštích tří let proměňuje anglo-americké bombardování německá města v trosky.

červen 1942

Anglo-americké námořnictvo zastavuje postup japonského námořnictva v centrálním Tichomoří u Ostrovů Midway.

28. červen – září 1942

Německo a jeho spojenci v rámci Osy zahajují novou ofenzívu v Sovětském svazu. Němečtí vojáci se v polovině září proboují do Stalingradu (Volgogradu) na řece Volze a po ovládnutí Krymského poloostrova pronikají hluboko na Kavkaz.

srpen – listopad 1942

Americké jednotky v bitvě o Guadalcanal na Šalamounových ostrovech zastavují postup japonských jednotek směrem k Austrálii.

23. – 24. říjen 1942

Britské jednotky poráží Němce a Italy u El Alameinu v Egyptě, načež síly Osy chaoticky ustupují přes Libyi k východní hranici Tuniska.

8. listopad 1942

Americké a britské jednotky se vylodí na několika místech na plážích Alžírsko a Maroka ve francouzské severní Africe. Neúspěšná snaha vojsk vichistické Francie o obranu proti invazi umožňuje Spojencům rychlý přesun na západní hranici Tuniska. Německu v důsledku toho zahajuje 11. listopadu okupaci jižní Francie.

23. listopad 1942 – 2. únor 1943

Sovětská vojska podnikají protiútok, prolamují maďarské a rumunské linie severozápadně a jihozápadně od Stalingradu a obkličují ve městě německou šestou armádu. Jelikož jim Hitler zakázal ústup a nařídil nesnažit se probít ze sovětského obklíčení, jsou nakonec zbytky šesté armády nuceny se 30. ledna a 2. února 1943 vzdát.

13. květen 1943

Vojenské síly Osy v Tunisku se vzdávají Spojencům, čímž končí válka v severní Africe.

5. červenec 1943

Němci zahajují mohutný tankový útok u Kursku v Sovětském svazu. Sověti jejich útok během jednoho týdne otupí a zahájí vlastní útočnou iniciativu.

10. červenec 1943

Americké a britské jednotky se vylodí na Sicílii. Do poloviny srpna ovládnou Spojenci celý ostrov.

25. červenec 1943

Velká fašistická rada sesazuje Benita Mussoliniho, takže italský maršál Pietro Badoglio může sestavit novou vládu.

8. září 1943

Badoglioova vláda se bezpodmínečně vzdává Spojencům. Němci okamžitě přebírají kontrolu nad Římem a severní Itálií a ustavují loutkový fašistický režim pod vedením Mussoliniho, který je 12. září německými přepadovými oddíly osvobozen z vězení.

9. září 1943

Spojenecké jednotky se vylodí na plážích u Salerno poblíž Neapole.

6. listopad 1943

Sovětské jednotky osvobozují Kyjev.

22. leden 1944

Spojenecké jednotky se úspěšně vylodí u Anzia, jižně od Říma.

19. březen 1944

V obavě ze záměru Maďarska vystoupit z Osy Němci obsazují Maďarsko a přimějí regenta Horthyho jmenovat prezidentem proněmeckého ministra.

4. červen 1944

Spojenecká vojska osvobozují Řím. Do šesti týdnů tak mohou britské a americké bombardéry poprvé bombardovat cíle ve východním Německu.

6. červen 1944

Britské a americké jednotky se úspěšně vylodí na plážích Normandie ve Francii, čímž dochází k otevření „druhé fronty“ proti Němcům.

22. červen 1944

Sověti zahajují masivní útok ve východní části Běloruska, kterým zničí německou armádní skupinu Střed a do 1. srpna postoupí na západ k řece Visle až na úroveň Varšavy v centrální části Polska.

25. červenec 1944

Anglo-americké síly se vymaňují z normandského předmostí a vyrážejí na východ směrem k Paříži.

1. srpen – 5. říjen 1944

Polská nekomunistická podzemní Zemská armáda zahajuje povstání proti Němcům s cílem osvobodit Varšavu ještě před příchodem sovětských vojsk. Sovětský postup se zastavuje na východním břehu Visly. Dne 5. října Němci přijímají kapitulaci zbývajících sil Zemské armády bojující ve Varšavě.

15. srpen 1944

Spojenecká vojska se vylodí v jižní Francii nedaleko Nice a rychle postupují směrem k Rýnu na severovýchodě.

20. – 25. srpen 1944

Spojenecká vojska se dostávají do Paříže. Dne 25. srpna vstupují vojenské síly Svobodných Francouzů podporované spojeneckými vojsky do francouzského hlavního města. V září dosáhnou Spojenci německé hranice a do prosince je osvobozena téměř celá Francie, většina Belgie a část jižního Nizozemska.

23. srpen 1944

Příchod sovětských vojsk k řece Prut je impulsem ke svržení Antonescuova režimu rumunskou opozicí. Nová vláda uzavírá příměří a okamžitě ve válce přechází na opačnou stranu. Rumunský obrat donutí Bulharsko, aby se 8. září vzdalo, načež Němci v říjnu opouštějí Řecko, Albánii a jižní Jugoslávii.

29. srpen – 28. říjen 1944

Pod vedením Slovenské národní rady tvořené komunisty i nekomunisty zahajují slovenské odbojové jednotky povstání proti Němcům a domácímu fašistickému režimu. Koncem října Němci obsazují Banskou Bystricu, centrum povstaleckých sil, a skončují tak s organizovaným odporem.

12. září 1944

Finsko uzavírá příměří se Sovětským svazem a vystupuje z Osy.

15. říjen 1944

Maďarská fašistická Strana Šípových křížů provádí s podporou Němců státní převrat s cílem zabránit maďarské vládě v dalších jednáních se Sověty o kapitulaci.

20. říjen 1944

Americké jednotky se vylodí na Filipínách.

16. prosinec 1944

Němci zahajují poslední ofenzívu na západě známou jako Bitva v Ardenách. Chtějí znovu dobýt Belgii a rozdělit spojenecké síly podél hranice s Německem. Již 1. ledna 1945 jsou však Němci znovu na ústupu.

12. leden 1945

Sověti zahajují nový útok, při kterém v lednu osvobozují Varšavu a Krakov. Po dvouměsíčním obléhání obsazují 13. února Budapešť a začátkem dubna vyhánějí Němce a jejich maďarské pomahače z Maďarska. Slovensko je v důsledku obsazení Bratislavy 4. dubna nuceno se vzdát a sovětská vojska 13. dubna dobývají Vídeň.

7. březen 1945

Americké jednotky překračují u Remagenu řeku Rýn.

16. duben 1945

Sověti zahajují finální ofenzívu při které obkličují Berlín.

Duben 1945

Partyzánské oddíly v čele s jugoslávským komunistickým vůdcem Josipem Titem dobývají Záhřeb a svrhnu ustašovský režim. Vrcholní představitelé Ustašovců prchají do Itálie a Rakouska.

30. duben 1945

Hitler spáchá sebevraždu.

7. květen 1945

Německo se vzdává západním Spojencům.

9. květen 1945

Německo se vzdává Sovětům.

Květen 1945

Spojenecká vojska dobývají Okinawu, poslední ostrov, který je dělí od Japonských ostrovů.

6. srpen 1945

Spojené státy svrhnu atomovou bombu na Hirošimu.

8. srpen 1945

Sovětský svaz vyhláší válku Japonsku a proniká do Mandžuska.

9. srpen 1945

Spojené státy svrhnu atomovou bombu na Nagasaki.

2. září 1945

Japonsko 14. srpna 1945 v zásadě odsouhlasilo svoji bezpodmínečnou kapitulaci a oficiálně se vzdává, čímž definitivně končí 2. světová válka.

UNITED STATES
HOLOCAUST
MEMORIAL
MUSEUM

UNITED NATIONS
Information Centre Prague